

Юрій МАЛЬКО,
*Надзвичайний і Повноважний Посол,
ветеран дипломатичної служби*

ПОСОЛЬСТВО УКРАЇНИ В МАРОККО: ПЕРШІ КРОКИ

Наприкінці 90-х років мені довелося на деякий час залишити дипломатичну службу, на якій я перебував з 1979 року, і понад три з половиною роки працювати заступником керівника Апарату Ради національної безпеки і оборони України. Секретарем РНБОУ тоді був Володимир Павлович Горбулін. Як людина надзвичайно толерантна і доброзичлива, він залучив до роботи у цій поважній структурі високопрофесійних фахівців і особливо дбав про те, щоб у колективі постійно підтримувалася позитивна творча атмосфера. У листопаді 1999 року після чергових президентських виборів переобраний на посаду глави нашої держави Л.Д. Кучма призначив новим Секретарем РНБОУ відомого українського державного і політичного діяча Є.К. Марчука. Патронатна служба, яку він привів із собою, від самого початку прагнула самоствердитися у новій для себе структурі, певним чином обмежуючи роль старих керівних кадрів Апарату РНБОУ.

З урахуванням таких обставин, я з вдячністю і без вагань прийняв пропозицію тодішнього Міністра закордонних справ України Бориса Івановича Тарасюка очолити наше Посольство в Королівстві Марокко. При цьому необхідно було врахувати, що перший Посол України в цій державі Олег Маркович Дяченко (на жаль, уже покійний) виконував там свої повноваження за сумісництвом, оскільки був Послом у Тунісі, де мав постійну резиденцію. Тож мені належало сформувати колектив співробітників нашої дипломатичної місії в Рабаті, а також здійснити повний комплекс заходів, пов'язаних з відкриттям та започаткуванням її вже повноцінної діяльності.

У квітні 2000 року наше МЗС надіслало марокканській стороні запит на агреман, тобто офіційний документ із зверненням дати згоду на призначення мене Послом України до Марокко. У цей же період у Києві почало функціонувати Посольство цієї країни, і я встиг познайомитися з її першим Послом — Мухамедом Азгаром та деякими його співробітниками. Зустрівся також з почесним консулом Марокко у Києві, українським підприємцем В.О. Безпалим.

Продовжуючи працювати в Апараті РНБОУ, я розпочав водночас готуватися до від'їзду в Марокко. Насамперед погодив з керівництвом МЗС України штатний розклад нашої дипмісії в Рабаті, після чого вніс конкретні персональні пропози-

ції щодо спеціалістів, яких мені хотілося б мати у складі дипломатичних та адміністративно-технічних співробітників Посольства. Одночасно зібрав необхідну інформацію про регіон та країну мого чергового закордонного службового відрядження, стан на той час українсько-марокканських відносин. Відвідуючи різні наші міністерства і відомства, встановив особисті контакти з тими співробітниками, які були причетні до розвитку двосторонніх відносин в економічній, науково-технічній, культурно-гуманітарній та інших сферах. Нове керівництво Апарату РНБОУ з розумінням ставилося до того, що частина мого робочого часу присвячувалася підготовці до відкриття нашого Посольства в Марокко, тим більше, що загалом претензій щодо виконання мною безпосередніх службових обов'язків я не відчував.

Так минув місяць, другий. Певний подив викликала відсутність відповіді марокканської сторони на запит агремана щодо мене. Хоча нам було відомо, що країні-монархії, як правило, не поспішають з такою відповіддю, навіть з урахуванням специфіки державного устрою Королівства Марокко, більш ніж двомісячний період очікування вже можна було розглядати як дещо надмірний.

14 липня 2000 року мене запросили на прийняття, яке організувало Посольство Франції з нагоди національного свята цієї країни — Дня взяття Бастилії. Серед гостей я зустрів Посла Марокко. Побачивши мене, М. Азгар був дуже здивований, оскільки, за його словами, був упевнений у тому, що я вже давно в Рабаті. Коли ж я повідомив йому про те, що Міністерство закордонних справ України ще не отримало відповідь щодо агремана, Посол запевнив мене, що, за його інформацією, згода на моє призначення вже давно отримана, тому він не розуміє, чому вона не була доведена до відома української сторони. Він пообіцяв негайно з'ясувати причини такої суттєвої затримки і обов'язково зателефонувати мені додому. За деякий час після мого повернення додому пролунав телефонний дзвінок і Посол Азгар підтвердив, що вже кілька тижнів минуло відтоді, як марокканська сторона надала мені агреман. Проте з певних технічних причин позитивна відповідь не була передана за призначенням.

Наступного дня вранці я прийшов до МЗС і розповів про отриману напередодні від Посла Марокко інформацію Ігорю Мефодійовичу Турянському — начальнику П'ятого територіального управління Міністерства. З ним ми познайомилися ще наприкінці 70-х років, коли разом працювали у відділі міжнародних економічних організацій МЗС колишньої УРСР.

Не вагаючись, Ігор Мефодійович зателефонував до Посольства Марокко і попросив з'єднати його з Послом. Але той був відсутній, тому розмову було продовжено з радником-посланником Корайшем Дріссом. Коли той підтвердив наявність агремана, мій колега рішуче заявив про необхідність негайного письмового інформування про це Міністерства закордонних справ України.

До речі, свого часу Корайш Дрісс навчався в Київському держуніверситеті, добре володів російською мовою, проте не мав досвіду підготовки таких повідомлень. Тому на його прохання Ігор Мефодійович надиктував йому телефоном текст відповідної дипломатичної ноти.

Двадцять хвилин потому її надіслали на факсимільний апарат Управління. Найдивніше полягало у тому, що зміст викладеної на бланку Посольства Марокко ноти не був видрукований на машинці чи комп'ютері, а написаний від руки. У домашньому архіві я зберігаю ксерокопію цього унікального документа, який повідомляв про наступне (мовою оригіналу):

«Посольство Королевства Марокко в Украине свидетельствует свое уважение Министерству иностранных дел Украины и имеет честь сообщить, что Его Величество дал согласие на назначение господина Малько Юрия Феодосиевича Чрезвычайным и Полномочным Послом Украины при Троне Его Величества.

Посольство Королевства Марокко пользуется этим случаем, чтобы возобновит верения в своем глубоком уважении».

Наявність цієї ноти дозволила заблокувати процес підготовки та підписання Указу Президента України про моє призначення. 7 серпня 2000 року такий Указ було підписано і розпочалася завершальна фаза підготовки до мого від'їзду до Рабата.

Отримавши довідкову інформацію у компаніях, що займаються міжнародними вантажними перевезеннями, а також здійснивши деякі економічні розрахунки, я зібрав колектив майбутніх співробітників Посольства на нараду, під час якої запропонував, щоб ми усі відмовилися від оплачуваного міністерством перевезення авіатранспортом вісімдесяти кілограмів додаткового вантажу на кожний з наших авіаквитків. Натомість було запропоновано зафрахтувати морський контейнер вантажопідйомністю двадцять тонн і завантажити його як особистими речами, так і вкрай потрібною нам оргтехнікою — комп'ютерами, принтерами, копіювальним апаратом тощо, не забуваючи, безумовно, про сувенірні вироби — різьблені тарілки, шкагулки з петриківським розписом, барвисті фотоальбоми, а також (як же ж без неї!) — представницьку продукцію, що виробляється на кращих українських виноробних та лікеро-горілчаних підприємствах.

Моїми майбутніми колегами такий план був підтриманий і схвалений керівництвом Міністерства. Тому в другій половині вересня усе необхідне було завантажено до контейнера й після проходження митних процедур відправлене спочатку до Одеси, а потім морями-океанами до найбільшого марокканського порту — Касабланки. Згадуючи до цього часу цю операцію, я не можу не писатися тим, що вона дозволила заощадити нашому Міністерству закордонних справ приблизно двадцять тисяч доларів США.

Звичайна практика, пов'язана з відкриттям дипломатичної місії, полягає у тому, що до країни перебування спочатку вирушає передова група, яка має розібратися з ситуацією на місцевому ринку нерухомості, щоб запропонувати кілька варіантів службового приміщення під Посольство, а також резиденцію Посла, квартири для співробітників і, за погодженням з МЗС, укласти відповідні контракти щодо оренди такої нерухомості (якщо тільки не йдеться про її придбання). Лише після цього до країни прибуває призначений посол, персонал диппредставництва і вже тоді посольство розпочинає свою діяльність.

Я ж вирішив відійти від цієї традиції, вважаючи, що спроможний самостійно і швидко виконати функції такої передової групи. Відштовхуючись від термінів, у які мали бути виготовлені посольські печатки і штампи, було визначено конкретну дату від'їзду. Отже, 24 жовтня 2000 року ми з дружиною Світлою Володимирівною зареєстрували у секторі офіційних делегацій міжнародного аеропорту «Бориспіль» квитки за маршрутом Київ–Париж–Рабат. Здавши багаж, при собі залишили ручний вантаж — невеличку валізу. Саме до неї поклали ті печатки і штампи, а також бланки паспортів та інших документів, які були необхідні для розгортання роботи Посольства, зокрема його консульської служби. До внутрішньої кишені піджака я поклав пакунок з десятьма тисячами доларів США, які були отримані в касі МЗС України. Вони були надзвичайно важливим

чинником забезпечення життєдіяльності нашої дипломатичної установи доти, доки не буде відкритий наш рахунок у місцевому банку, і на нього не почнуть надходити кошти з Києва.

Прибувши до Парижа, ми провели у цьому чудовому місті решту дня, оселившись у невеличкому готелі поруч з Посольством України. Рано-вранці 25 жовтня ми вилетіли з аеропорту «Шарль де Голль» і приблизно через три години приземлилися на летовищі марокканської столиці. Там нас зустрічали співробітники протоколу Міністерства закордонних справ і співробітництва Королівства Марокко (саме такою є офіційна назва зовнішньополітичного відомства цієї країни), а також пан Аднан Белькора — помічник тодішнього почесного консула України в Марокко Мухамеда Зебді. На автомобілі почесного консульства ми прибули до готелю «Сундуз», де нам довелося провести декілька тижнів.

Уже наступного дня до Києва була надіслана перша інформація — огляд місцевої преси. Почесний консул надав у наше користування невеличкий кабінет у своєму офісі, обладнаний телефоном і факсимільним апаратом. Тому зв'язок з Києвом був встановлений практично з першого дня мого перебування в Рабаті.

Окрім пана Зебді — досить впливового місцевого бізнесмена, який працював у сфері океанічного рибного промислу і був власником популярної щотижневої газети «Веріте», активну допомогу в період становлення нашого посольства нам надала пані Фріклі — мати вже згадуваного мною радника-посланника посольства Марокко в Україні Кораїша Дрісса. З її допомогою ми розпочали пошуки приміщень під Посольство, резиденцію Посла, а також квартири співробітників. Вже 10 листопада за погодженням з нашим Міністерством закордонних справ були підписані контракти з оренди будівлі під Посольство та двох квартир. Ще за кілька днів були вирішені питання щодо резиденції Посла та решти житла для співробітників.

Квартири ми орендували повністю умебльованими. Частково мебльованою була й резиденція. Для службового приміщення Посольства треба було придбати відповідні меблі, а також обладнати усім необхідним дві невеличкі квартири, що призначалися бухгалтеру та завідувачці канцелярією. Хоча резиденція Посла ще не була готовою для того, щоб прийняти мене з дружиною, оренда умебльованих квартир для співробітників дозволила нам уже 14 листопада виїхати з готелю і переселитися до однієї з цих квартир. Це було дуже важливо з погляду заощадження коштів нашого вельми обмеженого бюджету.

Минуло ще три дні і сталася знаменна для мене подія — я вручив Державному секретарю Міністерства закордонних справ і співробітництва Марокко Тайебу Фассі Фіхрі копію моїх Вірчих грамот. Варто, мабуть, пояснити, що Вірчі грамоти — це документ у вигляді листа глави держави, яка направляє свого дипломатичного представника, глави держави, яка його приймає. Ось текст цього листа, що був надрукований на бланку Президента України:

Ваша Величносте!

Керуючись бажанням розвивати і поглиблювати дружні відносини між нашими державами, я вирішив призначити Пана Юрія Малька

Надзвичайним і Повноважним Послом України у Королівстві Марокко.

Прошу прийняти його з прихильністю і вірити всьому, що він висловлюватиме від мого імені або за дорученням Уряду України.

Водночас користуюсь нагодою, щоб висловити свої найкращі побажання марокканському народу і запевнити Вашу Величність у моїй вельми високій повазі.

/Підпис/

Л.Д. КУЧМА

Засвідчив: Борис Тарасюк, Міністр Закордонних справ України

Київ. «4» вересня 2000 р.

Як випливає з тексту цього листа, головним у ньому є слово «вірити». Саме тому такий документ отримав назву «Вірчі грамоти». Фактом їхнього вручення посол, по суті, підтверджує повноваження, надані йому вищим керівництвом держави, яку він представляє.

З огляду на щільний графік роботи, що не дозволяє главі держави реагувати щоразу, коли до столиці прибуває новий іноземний посол, у світовій дипломатичній практиці було встановлено порядок, згідно з яким у згаданому графіку день вручення Вірчих грамот резервується лише один раз на два — три місяці, коли глава держави приймає їх відразу від декількох новоприбулих послів. Оскільки ж посол формально набуває своїх повноважень у країні призначення виключно з моменту їхнього вручення, була запроваджена процедура вручення копії цього документа міністру закордонних справ приймаючої країни або ж його заступнику.

Можна, таким чином, вважати, що офіційний початок моєї діяльності на посаді Надзвичайного і Повноважного Посла України в Королівстві Марокко відбувся 17 листопада 2000 року.

А вже три дні потому — 21 листопада в аеропорту Касабланки, який є головними повітряними воротами Королівства, ми зустрічали першу групу співробітників Посольства: Володимира Миколайовича Карачинцева — першого секретаря разом з дружиною та сином, бухгалтера Віру Петрівну Степаненко, водія — завгоспа Володимира Леонідовича Тарасенка. Через туман літак спочатку здійснив посадку у місті Фес і лише о другій годині ночі вже 22 листопада прибув до Касабланки.

Приїзд нових співробітників був дуже своєчасним, оскільки з метою уникнення зайвих витрат ми мали терміново забрати з Касабланкського морського порту контейнер з нашими особистими речами та посольським майном. Не без деяких ускладнень, що виникли на місцевій митниці, за допомогою колег з марокканського Міністерства закордонних справ і співробітництва (МЗСС) всі формальності були залагоджені і пізнім вечором 24 листопада ми з ентузіазмом перенесли вміст величезного контейнера до будинку Посольства.

29 листопада до нас зателефонував громадянин України, капітан драги, тобто судна, що призначене для здійснення днопоглиблювальних робіт, і від свого імені та від імені ще двох українських моряків попросив про зустріч у зв'язку з вкрай важким становищем, у якому вони, за його словами, опинилися. 30 листопада моряки приїхали до Посольства і розповіли таку історію.

За їх твердженням, восени 1999 року марокканська регіональна адміністрація оголосила тендер на виконання робіт з поглиблення гирла річки Ум-ер-Рбія, по берегах якої у місці її впадіння в Атлантичний океан розташоване місто Аземур. Бельгійський підприємець — власник драги, що базувалася в Касабланці, виграв той тендер і за допомогою одеської рекрутингової фірми підписав з трьома українськими моряками (героями цієї історії) відповідний контракт.

Прибувши до Касабланки, вони знайшли судно у вкрай жалюгідному стані, однак досвід, кмітливість та притаманний українцям ентузіазм допомогли відремонтувати драгу та власною ходою переправити її з Касабланки до Аземура. Коли ж настав час розпочинати роботу, заради якої вони сюди прибули, виявилося, що технічні характеристики судна не відповідають завданням, які належало виконати. Спроба увести драгу в гирло річки загрожувала високою ймовірністю її посадки на мілину із неможливістю подальшого здійснення будь-яких днопоглиблювальних робіт.

Про таку загрозу капітан негайно повідомив власнику судна, а також марокканській адміністрації — замовникові робіт. Незважаючи на отримане попередження, бельгієць наказав капітану якомога швидше провести драгу до того місця, де потрібно було поглибити дно, та розпочати роботу згідно з контрактом. Дива не сталося. Драга сіла на мілину, глибоко загрузнувши у піску. Жодним чином вже не могло йтися про продовження якоїсь роботи. Без будь-яких пояснень бельгієць зник з поля зору. Грошові запаси дуже скоро були вичерпані. Мінімальну матеріальну підтримку українські моряки отримували від марокканської адміністрації, яка періодично постачала їм воду та невелику кількість продуктів.

Випадково вони дізналися про те, що в Рабаті розпочинає свою діяльність Посольство України. Розшукали контактний номер. Зателефонували, сподіваючись на те, що з нашою допомогою зможуть у судовому порядку отримати заробітну плату, яка не була сплачена їм за декількамісячний період вимушеного простою, і повернутися додому, в Україну.

Вислухавши наших скривджених хлопців, запитав у них, насамперед, чи знайомі вони зі змістом підписаного ними контракту. Відповідь була негативною. Як вони пояснили, представники одеської рекрутингової фірми переконали їх у тому, що складений французькою мовою контракт є типовим, і сотні наших моряків без будь-яких проблем працюють за аналогічними контрактами в усіх куточках світового океану. Саме з цієї причини вони не стали наполягати на тому, щоб їх докладно ознайомили зі змістом цього документа, і підписали його.

Отримавши таку відповідь, поцікавився, чи не можу я подивитися на контракт особисто. Результати його вивчення були маловтішними. У положеннях, які регулюють порядок вирішення спірних питань, було зазначено, що такі питання вирішуються судом країни прапора судна. Як виявилось, та драга була зареєстрована під прапором однієї з країн басейну Карибського моря.

Капітан і його колеги були шоковані. Те, про що я їм повідомив, уцент розбивало їхні надії на отримання ними у судовому порядку тут, у Марокко, чесно зароблених грошей. Ставало очевидним, що у ситуації, яка склалася, нашим громадянам необхідно було шукати можливості для якнайшвидшого повернення в Україну. Вони з таким невтішним висновком погодилися, проте коштів на купівлю авіаквитків у героїв нашої розповіді не виявилось.

Оскільки допомога співвітчизникам в екстрених випадках з боку посольств може надаватися виключно за рахунок частини консульських зборів, а кон-

сульська служба нашого Посольства ще не почала функціонувати, мені довелося терміново погоджувати з МЗС України питання щодо придбання нашим трьом морякам авіаквитків, як виняток, за рахунок дипустанови без прив'язки до консульських зборів. Врешті-решт квитки ми придбали, натомість отримали розписки про те, що у Києві їх вартість буде відшкодована моряками до каси Міністерства. 3 грудня рейсом через Амстердам моряки відлетіли до Києва.

Сподіваюся, читач погодиться зі мною, що ця сумна історія, яку ми пережили на початковому етапі розбудови діяльності Посольства України в Марокко, є досить повчальною і має слугувати певним уроком для тих наших співвітчизників, що планують укладати контракти для роботи за кордоном, не задумуючись про можливі подібні наслідки.

Життя продовжувалося. 16 грудня пізно увечері ми зустріли у Касабланці чергову групу співробітників Посольства: радника Олексія Сергійовича Георгієвського з дружиною, завідувачку канцелярією Тетяну Станіславівну Ковпак — єдиного нашого працівника зі знанням арабської мови, а також дружину водія — завгоспа з двома дітьми молодшого шкільного віку.

Після 17 листопада, тобто дати вручення мною копії Вірчих грамот Державному секретарю Міністерства закордонних справ і співробітництва Марокко, настав час активного знайомства з колегами з дипломатичного корпусу та представниками місцевих владних структур. Першим з колег, до кого я завітав, був Посол Польщі Яцек Степінські. Вчений-арабіст, глибокий знавець регіону та мусульманського світу в цілому, він дуже допоміг мені у тому, аби розібратися в ситуації, детально ознайомив з особливостями внутрішньої і зовнішньої політики країни перебування, висловив чимало корисних порад. Більше того, маючи на меті полегшити процес мого входження до дипломатичної спільноти Рабата, приблизно через два тижні після нашої першої зустрічі пан Яцек влаштував у своїй резиденції дружню вечерю на мою честь. Окрім мене з дружиною, на неї були запрошені також послы Болгарії, Німеччини, Норвегії, Угорщини, Італії, Таїланду і Португалії. Тепла, надзвичайно доброзичлива атмосфера, яка панувала під час вечері, свідчила про те, що у рабатському іноземному дипкорпусі переважають традиції неформального спілкування, дозволяючи вирішувати багато питань без зайвої протокольної тяганини.

Новий 2001 рік ми зустріли усім наявним колективом у приміщенні Посольства. 1 січня, трохи перепочивши, ми з дружиною покинули наш тимчасовий притулок, тобто квартиру, що була орендована для другого секретаря з консульських питань Валерія Миколайовича Кірдоди, і переїхали до резиденції. А вже наступного дня, 2 січня співробітник протоколу МЗСС Марокко приголомшив нас новиною про те, що на 4 січня призначена процедура вручення Вірчих грамот Королю Мухамеду VI групою послів, які прибули до Марокко впродовж останніх трьох — чотирьох місяців. Місцем цієї церемонії був визначений Королівський палац у місті Марракеш.

Тут варто, мабуть, зробити невеличкий відступ. Справа в тому, що Король, як виявилось, не є прихильником постійного проживання в столиці. У зимовий період він віддає перевагу Марракешу, що знаходиться південніше Рабата і має більш теплий і сухий клімат, а влітку — Танжеру, розташованому на крайній півночі країни. Протягом року Король може приділити свою увагу й іншим містам, де у бездоганному стані утримуються королівські палаци, зокрема Касабланці або Фесу.

Враховуючи те, що наше Посольство тільки-но розпочало функціонувати і ще не встигло придбати власні транспортні засоби, під час розмови з представником протокольної служби марокканського зовнішньополітичного відомства я намагався з'ясувати, як простіше дістатися Марракеша, віддаленого на триста кілометрів від Рабата. Мені відповіли, що між цими містами існує регулярне залізничне сполучення, але я разом з двома супроводжуючими особами

можу потрапити до місця призначення вже 3 січня на автомобілі протокольної служби МЗСС. Така пропозиція була мною з вдячністю прийнята. Було вирішено, що у поїздки мене супроводжуватиме дружина та перший секретар В.М. Карачинцев, який опікувався питаннями співпраці в культурно-гуманітарній сфері та зв'язками із ЗМІ.

Вранці наступного дня, як і було домовлено, автомашиною МЗСС ми вирушили в дорогу. Подолали її приблизно за чотири години. Після розміщення в готелі, ознайомившись з рекомендаціями туристичного довідника, пішли утрюх на прогулянку старим Марракешом. Особливі враження справила площа Джема-ель-Фна. На ній ми побачили багато цікавого — вішунів, заклиначів змій, циркових гімнастів, жонглерів, які збирали навколо себе величезні натовпи глядачів, десятки забігайлівок, де на ваших очах готують страви національної кухні: кус-кус, мергези (це такі тоненькі ковбаски, що підсмажуються на вугіл'ях), брошети (я б назвав їх мініатюрними шашличками). Відвідали і величезний ринок, розташований поруч з площею. Відверто кажучи, очі розбігалися від надзвичайної кількості витворів місцевих умільців — срібних прикрас, виробів зі шкіри і дерева, світильників, тощо. Поблизу ринку натрапили на мечеть «Кутубія», яка вважається справжнім шедевром іспано-мавританської архітектури XII століття. На жаль, вхід не мусульманам до мечеті заборонений, тому нам не залишалося нічого іншого, аніж задовольнитися зовнішнім оглядом чудового мінарету заввишки 77 метрів, увінчаного ліхтарем і чотирма золотими кулями.

До готелю ми повернулися сповнені чудових позитивних вражень.

О дев'ятій годині тридцять хвилин ранку історичного для мене дня 4 січня 2001 року той самий автомобіль, який привіз нас до Марракеша, доставив мене і Володимира Миколайовича до готелю «Мамунія», де на десяту годину була призначена попередня зустріч послів, яким належало вручити королю свої Вірчі грамоти. Як нам стало відомо вже у Марракеші, участь дружин у цій процедурі не була передбачена.

Гадаю, варто окремо сказати кілька слів про «Мамунію». За словами шефа королівського протоколу, який зустрічав нас у холі цього готелю, він був зведений у двадцятих роках минулого століття на території величезного розкішного саду. Зорієнтована на вельми заможних клієнтів, «Мамунія» від самого початку стала популярною серед світових знаменитостей. Її гостями були лідери великих держав Теодор Рузвельт, Вінстон Черчилль, Шарль де Голль; кумири сцени і кінематографу Альфред Хічкок і Барбара Стрейзанд, багато інших відомих особистостей.

Отже, в одному із затишних холів «Мамунії» зібралось дев'ять послів, які приїхали з Рабата. Не всі були знайомі один з одним, тому зустріч почалася саме із взаємного знайомства, після чого шеф королівського протоколу докладно розповів нам про саму процедуру вручення Вірчих грамот і дуже просив дотримуватися її під час церемонії.

Почалось доволі нудне очікування. Ми, безумовно, спілкувалися, знаходили теми для обговорення, однак з часом деякі мої колеги стали висловлювати своє невдоволення тим, що нас не інформують про те, коли ж, власне, розпочнеться процедура. Ситуація дещо пом'якшилася, коли через деякий час до нас приєднався Держсекретар МЗСС Марокко Тайєб Фассі Фіхрі, якому більшість із присутніх, включаючи мене, вручали копії Вірчих грамот. Надзвичайно ерудований і приємний у спілкуванні, він на деякий час відволік нашу увагу, відповідаючи на наші запитання стосовно окремих аспектів зовнішньої політики Королівства, що не знаходили достатнього висвітлення у засобах масової інформації.

У той період, наприклад, мало відбутися чергове ралі Париж — Дакар, маршрут якого проходить територією Марокко. Проведення цього важливого міжнародного спортивного заходу було під загрозою зриву. Справа полягала у тому, що керівництво збройного крила руху Полісаріо, який відстоює право на неза-

лежність Західної Сахари — тобто території, яка після деколонізації де-факто стала частиною Марокко, а де-юре вже багато десятиліть перебуває в очікуванні референдуму щодо визначення її статусу, заявило про свою налаштованість силовими діями перешкодити проведенню ралі. Тож ми й скористалися присутністю Тайеба Фассі Фіхрі для того, щоб з'ясувати, яким саме чином марокканське керівництво збирається вирішувати цю проблему.

Час минав, проте якихось ознак того, що нас запрошують до виходу, ми не помічали. Нарешті, години через три після того, як ми зібралися, представник протоколу оголосив про початок переїзду до Королівського палацу. Біля виходу з «Мамунії» був сформований кортеж з десяти чорних «мерседесів». Сідали у них за принципом старшинства, що визначається датою приїзду до країни перебування. Виходячи з цього критерію, я зайняв місце у восьмій машині, оскільки

*В історичному кварталі «Шеллах»,
Рабат, листопад 2000
In the historic quarter of Chellah, Rabat,
November 2000*

з восьми моїх колег прибув до Рабата останнім. У дев'ятій автівці їхав Посол Гамбії, який прибув на процедуру для вручення Королю так званих відкличних грамот, тобто з нагоди свого від'їзду. Десятий «мерседес» — резервний. Колону очолювали автомобіль поліції, машина королівського протоколу, а також почесний ескорт мотоциклістів.

Поїздка до Королівського палацу тривала хвилин десять. Автомобілі зупинилися на деякій відстані від ганку, на якому була вишикувана почесна варта. По черзі нас підвозили ближче, ми виходили з машини і потрапляли під опіку представника протоколу, який дуже чемно і водночас рішуче скеровував наші дії. Спочатку військовий оркестр виконував державний гімн країни, яку представляв той чи інший посол, а також гімн Королівства. Після цього кожен з нас у супроводі протоколіста обходив лави почесної варти, вислуховував вітальний рапорт командира, висловлював шану прапору частини і вдячність воїнам варти легким укланом голови та проходив далі, всередину території палацу.

Там ми потрапляли у внутрішнє невеличке подвір'я, де музичний гурт виконував «андалузські мелодії». (Тут доцільно пояснити, що як окремий музичний напрям ці мелодії беруть свій початок у XII–XIV століттях на території сучасної Іспанії, яка у ті часи перебувала під арабським володарюванням. У нинішні часи вони виконуються в Марокко з нагоди різних урочистих та офіційних заходів.) Далі нас запрошували увійти до самого палацу. Врешті-решт ми опинялися у величезній, багато оздобленій залі, де кожному з нас були представлені супроводжуючі особи від місцевої сторони — один співробітник королівського протоколу і один військовий. У моєму випадку це був майор військово-повітряних сил.

Знову почалися хвилини очікування. Щоб якось заповнити їх, нам пропонувалися чай, кава, соки, фрукти, східні солодощі. Так минула година, півтори. Нарешті шеф протоколу повідомив про те, що процедура ось-ось розпочнеться. Нас запросили вийти на терасу величезного, розміром з футбольне поле прямокутного внутрішнього подвір'я, де у все тому ж протокольному порядку було сформовано щось на кшталт невеличкої колони. Праворуч і ліворуч від кожного з послів розмістилися супроводжуючі особи — марокканці, а трохи позаду — співробітники посольств.

Юрій Малько вручає Вірчі грамоти Королю Марокко Мухамеду VI, Королівський палац м. Марракеш, 04.01.2001

Yuriy Malko presents credentials to the King of Morocco Mohammed VI, Royal Palace of Marrakech, January 4, 2001

Вишикувавшись на терасі, ми ще хвилин п'ятнадцять чекали на початок процедури. Раптом пролунав гучний голос глашатая. Навіть не знаючи арабської мови, можна було зрозуміти, що до вручення Вірчих грамот запрошується наш колега з Бразилії, який стояв першим біля входу до тронної зали. Його ім'я — Лаура Барбоса да Сільва Морейра глашатай вимовляв з особливою ретельністю. Разом зі своїм супроводом той увійшов у різьблені двері, що відчинилися праворуч від нього.

Звертаючись до майора ВПС, що стояв коло мене, я запитав, чи не доводилося йому стрибати з парашутом, а отримавши позитивну відповідь, поставив головне питання: чи не нагадує йому початок цієї процедури команду: «Перший пішов!» Майор від душі розсміявся, визнавши, що така аналогія є цілком слушною.

Буквально за хвилину після бразильця на урочисту процедуру був запрошений Посол Малайзії, ще за хвилину — Посол Китаю, і так без будь-яких затримок менш ніж за десять хвилин двері до тронної зали відчинилися нарешті і переді мною та моєю «групою підтримки».

Увійшовши до зали, побачили доволі велике приміщення, підлога якого була повністю вкрита килимом. Метрів за десять від вхідних дверей — подіум висотою сантиметрів з п'ятнадцять. На ньому ближче до переднього краю стояв Король Мухамед VI — невисока, міцної статури молода людина. На ньому білосніжна джелаба — широке і довге, аж до підлоги, вбрання з відкинутим на спину каптуром, на голові червона феска, яку у Марокко називають «бермус», ноги вдягнуті у жовті бабуші — легкі шкіряні тапочки без задників з довгими гострими носами. У двох метрах позаду монарха встановлене масивне пишно удекороване крісло, яке, вочевидь, відіграє роль трону. Ліворуч від подіуму — група придворних високого рівня: шеф королівського протоколу, радник короля з міжнародних питань, вже згаданий держсекретар МЗСС, усього шість-сім осіб. Усі вони також вдягнуті у білі джелаби і жовті бабуші. Щоправда, на відміну від Короля замість фесок їхні голови були вкриті каптурами.

Керуючись доведеними до нас церемоніальними правилами, ледь переступивши поріг тронної зали, усі члени нашої групи, включаючи мене, легко вклонилися в бік монарха. Такий же уклін повторили, коли дійшли до середини килима. Наблизившись до подіуму і обмінявшись з королем вітальним рукоштовкуванням, я звернувся до нього зі словами вдячності за надану мені велику честь бути призначеним послом моєї держави при Троні Його Величності, а також упевненість у тому, що діяльність очолюваного мною Посольства сприятиме зміцненню дружби і розвиткові всебічного взаємовигідного співробітництва між нашими двома країнами і народами.

Мухамед VI прийняв мої Вірчі грамоти і, зі свого боку, побажав мені та всьому колективові Посольства всіляких успіхів у виконанні покладених на нього завдань. Процедура завершилася тим, що я представив королю Володимира Миколайовича Карачинцева, після чого відбулося наше з монархом прощальне рукоштовкування і ми залишили тронну залу. Вийшовши з неї крізь бокові дверцята, ми опинилися у тому ж приміщенні, з якого виходили на терасу.

Дружні обійми, обмін враженнями про цей незабутній день, який перевів кожного з нас з категорії «призначених послів», тобто осіб, в яких вручення оригіналів Вірчих грамот було ще попереду, до категорії послів з повним офіційним статусом

За кілька хвилин до нас приєднався Держсекретар Тайеб Фассі Фіхрі, який привітав нас з успішним проходженням цієї церемонії та несподівано запросив усіх на обід від імені Міністра закордонних справ і співробітництва Марокко з нагоди такої знаменної для нас події. Запрошення було таки несподіваним, оскільки попередньо ми не отримували жодної інформації щодо організації цього заходу. Обід відбувся у тому ж готелі «Мамунія» і тривав години півтори, після чого ми з Володимиром Миколайовичем пішли до свого готелю. Забрали звітку мою дружину і, не маючи якогось сигналу чи пропозицій від місцевого протоколу щодо засобу повернення до Рабата, попрямували до залізничного вокзалу.

Потяг до столиці відходив за двадцять хвилин, тому ми без поспіху встигли придбати квитки і зайняти місця у вагоні. Із задоволенням спостерігали ми за чудовими краєвидами, що пропливали повз наші очі. У далечині бачили білосніжні вершини Атлаських гір, а поблизу — зелені долини, пальмові та оливкові гаї, зелені клаптики городів місцевих фермерських господарств. О двадцять першій годині, точно за розкладом наш потяг прибув до Рабата.

6 січня зустріли Валерія Миколайовича Кірдоу. Його приїзду чекали з нетерпінням, оскільки без функціонування консульської служби, яку він мав започаткувати, діяльність Посольства не можна було вважати повноцінною. Того ж дня Валерію Миколайовичу виповнювалося сорок років, тож зібралися у нашій резиденції, аби відзначити його прибуття і ювілей.

З розгортанням консульської роботи ситуація в Посольстві пожвавішала, почали з'являтися перші відвідувачі. Переважно це були молоді жінки — громадянки України зі своїми чоловіками — марокканцями, з якими вони свого часу побралися, коли ті навчалися в українських вищих навчальних закладах. Оскільки законодавство України не вимагає від своїх громадян обов'язково ставати на консульський облік під час перебування за кордоном, а місцевою стороною не передбачений статистичний облік іноземців, які постійно проживають на її території, сказати достеменно скільки українок знаходиться в Марокко не є можливим. За неофіційною оцінкою Посольства, у ті роки в цій країні налічувалося близько трьох тисяч змішаних українсько-марокканських родин.

Зрозуміло, що у багатьох з них час від часу виникали проблеми, пов'язані з необхідністю вчинення тих чи тих консульських дій: подовженням чинності чи заміною українського паспорта, отриманням української візи для чоловіка — марокканця, внесенням до паспорта відомостей про дитину тощо. І якщо раніше наші громадянки та їхні подружжя вимушені були звертатися до консульської

*Посольство України в Королівстві Марокко, м. Рабат
Embassy of Ukraine in the Kingdom of Morocco, Rabat*

служби Посольства України в Тунісі, то відтепер усе це стало для них набагато доступнішим і простішим. Суттєвої перемоги на «консульському фронті» було досягнуто 27 січня, коли Валерій Миколайович видав перші три візи.

Початок функціонування консульської служби Посольства означав, серед іншого, можливість формування, хоча і не дуже великого, але надзвичайно важливого для нас грошового фонду, який ми могли використовувати на матеріально-технічний розвиток цієї служби, а також на надання допомоги громадянам України, які опинилися далеко від батьківщини у ситуації, коли така допомога є для них життєво необхідною.

Як приклад, хочу навести випадок, що стався з молодим львівським лікарем. У січні того ж 2001 року до Посольства зателефонували з поліції Касабланки. Виявилось, що в морському порту був затриманий громадянин України, який не мав документів, що підтверджували б його право перебувати на території Марокко. Нам було запропоновано самостійно вибрати один з двох варіантів: або цей громадянин залишиться в поліції у статусі нелегала та очікуватиме на рішення суду, що може винести вердикт про його депортацію чи тюремне ув'язнення, або ж Посольство забере його під свою опіку та вирішить питання щодо його негайного від'їзду на батьківщину. Зрозуміло, що ми обрали другий варіант.

Затриманий українець виявився молодим хударлявим львів'янином, лікарем за фахом, який упродовж декількох останніх років працював на сільськогосподарських роботах у Португалії. Там він познайомився з ангольським підприємцем, якому успішно надав медичну послугу, допомігши подолати тривалу хворобу. Вдячний пацієнт спромігся переконати свого рятувальника у тому, що його місце не на португальських плантаціях, де він за мізерні гроші завдавав шкоди своєму здоров'ю, а у сучасній клініці ангольської столиці — Луанди, куди бізнесмен, маючи необхідні зв'язки, міг би його влаштувати, і де він отримував би пристойний заробіток.

Така ідея захопила героя нашої оповіді. Домовившись зі своїм ангольським приятелем про зустріч на далекій африканській землі, він почав втілювати її у життя. Спочатку переїхав з Португалії до Іспанії, звідти на поромі перетнув Гібралтарську протоку, діставшись міста Сеута, іспанського порту — анклав на півночі Марокко. З Сеути нелегальними шляхами перетнув кордон і опинився на марокканській території. Маючи інформацію про те, що з Касабланки до Луанди досить регулярно курсують торговельні судна, він автостопом дістався Касабланкського морського порту, де мав намір влаштуватися на роботу в екіпаж одного з таких суден. Дорогою в нього поцупили гаманець і він лишився майже усіх своїх грошей. Саме на території порту його і затримали пильні марокканські поліцейські.

Не без складнощів ми переконали нашого шукача пригод у тому, що марокканська в'язниця не є найкращим місцем для перебування українського лікаря, який не має зараз іншої альтернативи, аніж повернутися в Україну. Кілька днів пішло на приведення до ладу його документів та придбання квитків, після чого він був відправлений на батьківщину.

Якщо не брати до уваги вручення копій Вірчих грамот Державному секретарю МЗСС Марокко Тайебу Фассі Фіхрі, знайомство з посадовцями високого рівня цього відомства я почав із заступника Держсекретаря — керівника апарату міністерства пана Рашеда Бухляля.

За умов відсутності в Посольстві впродовж перших місяців нашого перебування в Рабаті власного автотранспорту, а також враховуючи, що далеко не завжди існувала можливість користуватися автомобілем почесного консульства, майже на усі зустрічі чи заходи у цей період я діставався на таксі. Не стала винятком і поїздка до МЗСС на зустріч з паном Р. Бухлялем.

Бесіда з ним вийшла доволі предметною і цікавою. Ми обговорили характерні на той час особливості розвитку українсько-марокканських відносин, проаналізували перелік документів договірно-правової бази, щодо яких обом сторонам варто сконцентрувати свою першочергову увагу. Коли ж розгляд формально-протокольних питань був вичерпаний, я дозволив собі зробити невеличкий ліричний відступ.

*Біля входу до Посольства, м. Рабат. 23.03.2001
At the entrance to the Embassy, Rabat, March 23, 2001*

Річ у тім, що протягом перших тижнів після приїзду до марокканської столиці ми встигли ознайомитися з деякими з її історичних пам'яток. Неподалік МЗСС знаходиться історичний квартал, що має назву «Шеллах». Це, мабуть, чи не найромантичніше місце в усьому Марокко, де в атмосфері усамітнення і утаємниченості можна пройти стежками і повз руїни античного древньоримського поселення Сала, і повз місця поховання султанів династії Маринідів, що датуються XIII — XIV століттями. Старовинні надмогильні плити покриває буйна рослинність — фінікові, оливкові та евкالیптові дерева, на яких ми побачили сотні лелечих гнізд. Кількість же самих лелек — дорослих і пташенят просто приголомшувала.

Саме враженнями про це пташине диво я і поділився зі своїм співрозмовником. Наголосив на тому, що в Україні лелека шанується як священний птах, який оберігає домашнє вогнище і приносить щастя у домівку, над якою він облаштовує своє гніздо. Сказав також про те, що нам, українцям, хочеться вірити, що лелеки, яких ми побачили в історичному кварталі «Шеллах», прилетіли туди зимувати з України і таким чином передають нам вітання від родичів та друзів з рідної землі.

За реакцією пана Р. Бухляля було помітно, що моєю, повірте, дійсно широко розповіддю він був розчулений. Вже проводжаючи мене, він раптом запитав:

— Пане Посол, мої співробітники повідомили мені про те, що Ви прибули до нас на таксі. Хіба в Посольстві немає автомобіля з водієм?

Довелося пояснити високому чиновнику МЗСС, що Посольство вже замовило декілька автомобілів, зокрема й автомашину для Посла. Однак згідно з сучасними процедурами доводиться чекати півтора-два місяці до того часу, коли замовлений автомобіль можна забрати з салону, отримати номерні знаки та розпочати його експлуатацію. Вислухавши ці пояснення, заступник Держсекретаря миттєво дав своєму секретарю якесь доручення і, вже звертаючись до мене, сказав, що, починаючи із завтрашнього дня, у моє розпорядження надається автомобіль з водієм.

25 липня 2001 року. Аеропорт м. Касабланка. Зустріч групи українських дітей — учасників ансамблю «Пролісок» — та дітей, що потребували постчорнобильської реабілітації, які прибули на відпочинок за рахунок уряду Марокко
Airport in Casablanca. Meeting of a group of Ukrainian children — members of the 'Prolysook' ensemble, and children requiring post-Chornobyl rehabilitation, who arrived for recreation at the expense of the government of Morocco, July 25, 2001

Міністр закордонних справ України А.М. Зленко та Міністр закордонних справ і співробітництва Королівства Марокко М. Бенаїса підписують українсько-марокканські угоди про співробітництво в торговельній сфері та про взаємний захист інвестицій, м. Рабат. 24.12. 2001

Minister for Foreign Affairs of Ukraine A.M. Zlenko and the Minister for Foreign Affairs and Cooperation of the Kingdom of Morocco M. Benais sign the Ukrainian-Moroccan agreements on cooperation in the field of trade and mutual protection of investments, Rabat, December 24, 2001

Відверто кажучи, такий доволі щедрий жест пана Р. Бухляля був для мене цілковито несподіванкою. Наступного ранку чорний «опель» представницького класу очікував на мене біля воріт резиденції. А вже приблизно через два тижні, у перших числах лютого ми отримали нарешті два легкових автомобіля та мікроавтобус.

Від того часу, коли я отримав пропозицію Бориса Івановича Тарасюка очолити новостворюване Посольство України в Королівстві Марокко, пройшов рік, а від того моменту, коли ми з дружиною вперше зійшли на землю цієї країни — три з половиною місяці. З кожним новим днем діяльність Посольства набирала нових обертів.

Влітку того ж 2001 року ми ініціювали рішення марокканського уряду щодо фінансування відпочинку та реабілітації в Марокко групи українських дітей, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. З 25 липня до 11 серпня двадцять дев'ять дітей з України відпочили у чудових оздоровчих таборах спочатку у передгір'ях Атлаських гір, а потім — на узбережжі Атлантичного океану.

Оскільки до складу групи, окрім дітей-чорнобильців, було включено також дитячий фольклорний гурт «Пролісок» з міста Кіровограда (нині — Кропивницький), за допомогою моїх марокканських друзів — членів Ротарі-клубу були організовані концерти цього колективу у містах Мекнес, Фес, Темара, а за домовленістю з МЗСС — концерт у Рабаті із запрошенням дипломатичного корпусу.

Незабутнім для нас було перше офіційне прийняття, яке Посольство організувало в ресторані одного з найкращих готелів Рабата з нагоди 10-ї річниці Незалежності України.

Невдовзі, у першій половині вересня ми приймали делегацію на чолі з тодішнім заступником Державного секретаря МЗС України Володимиром Юрійовичем Єльченком, яка прибула до марокканської столиці в рамках підготовки запланованого на кінець року візиту до Марокко Міністра закордонних справ України Анатолія Максимовича Зленка.

У жовтні мені випало взяти участь у міжнародній конференції з питань морського рибальства, яка відбулася у Агадірі — місті, розташованому на узбережжі Атлантичного океану на відстані приблизно п'ятисот кілометрів від столиці, а у листопаді — приєднатися до поважної української делегації у місті Марракеш, де відбулася сьома Конференція Сторін Рамкової конвенції ООН про зміни клімату.

Завершальним акордом 2001 року став візит до Марокко 23–25 грудня Міністра закордонних справ України А.М. Зленка. Незважаючи на досить напружений графік, усе пройшло на високому рівні: і покладання квітів у мавзолеї, де покоїться прах засновника сучасної марокканської держави Мухамеда V, і переговори в Міністерстві закордонних справ і співробітництва Марокко, які завершилися підписанням двох перших двосторонніх угод економічного спрямування — про співробітництво у торговельній сфері та про взаємний захист інвестицій, і зустрічі з главами верхньої та нижньої палат марокканського парламенту, і офіційний обід на честь нашої делегації, і, нарешті, вечеря від мого імені із запрошенням високопоставлених марокканських колег. Єдина прикрість — практично увесь час не припинялася злива. За іронією долі сонце з'явилося буквально через декілька хвилин після того, як літак з нашою делегацією відірвався від землі та взяв курс на Київ через Амстердам.

Я дуже сподіваюся на те, що ознайомлення з моїми спогадами допоможе шановному читачеві наукового щорічника «Україна дипломатична» на окремому прикладі створення Посольства України в Королівстві Марокко, яке я очолював до березня 2004 року, отримати більш чітке уявлення про те, як відбувався розвиток незалежної української дипломатичної інфраструктури, а отже, — розбудова зв'язків і якісно нової присутності нашої держави у світовому співтоваристві.

Ті незабутні чотири роки моєї дипломатичної місії в Марокко до цього часу живі в моїй пам'яті і моєму серці.